

Master Jeugdstudies
Universiteit Utrecht

De Oorzaken en Gevolgen van SEIM-gebruik en Genderconformisme in de Adolescentie: de
Realiteitsperceptie en Geslacht als Moderator

Naam: Fieke Annemarijn van Nievelt

Studentnummer: 3968243

Scriptie begeleider: Linda Ringlever

Datum: 20-06-2017

Totaal aantal woorden: 5996

Abstract

This study examines whether there is a longitudinal bi-directional relation between the use of sexual explicit internet material (SEIM use) and the development of gender conformism in an adolescent sample. We explore whether this relation would be more strongly interrelated when adolescents' perception of SEIM is perceived as realistic and whether it would be more strongly interrelated when the adolescent is a boy. We use data from a two-wave longitudinal sample of 947 Dutch adolescents aged 10-18 years at baseline. Descriptive analyses indicate that boys both have a higher level of SEIM-use and a higher level of gender conformism. Results from linear regression analyses reveal that higher level of SEIM use is not associated with higher level of gender conformism over time. Moreover, higher levels of gender conformism does not predict higher levels of SEIM-use. Concerning possible moderation of the perception of realism and gender, no interaction effects are found. There have been hardly any changes in both the extent of SEIM use and the level of gender conformism over the 12 months between the interview sessions. These findings highlight a need for a different method for data -collection and more time between the interview sessions to determine and explore the relation between SEIM use and gender conformism.

Keywords: gender conformism, SEIM use, perceived realism, gender, adolescence

Samenvatting

In deze studie wordt onderzocht of er een longitudinale bi-directionele relatie is tussen het gebruik van seksueel expliciet internet materiaal (SEIM) en genderconformisme in de adolescentie. Er is onderzocht of deze relatie sterker is wanneer adolescenten SEIM als realistisch ervaren en wanneer de adolescent mannelijk is. Er is gebruikgemaakt van reeds bestaande data middels vragenlijsten van een twee-meetmomenten longitudinale steekproef van 947 Nederlandse adolescenten in de leeftijdsgroep van tien tot zeventien jaar. Jongens rapporteerden zowel een hogere mate van SEIM-gebruik als een hogere mate van genderconformisme dan meisjes. Resultaten van de lineaire regressie-analyse toonden aan dat een hogere mate van SEIM-gebruik geen voorspeller is voor genderconformisme twaalf maanden later. Daarnaast is een hogere mate van genderconformisme geen voorspeller voor een hogere mate van SEIM-gebruik. Tot slot zijn de realiteitsperceptie en geslacht geen moderatoren op deze relatie. Er zijn nauwelijks veranderingen opgetreden tussen de meetmomenten bij de adolescenten in zowel de mate van SEIM-gebruik als de mate van

genderconformisme. Deze bevindingen wijzen op de behoefte aan een andere methode voor gegevensverzameling en meer tijd tussen de meetmomenten om specifieker te kunnen onderzoeken en conclusies te kunnen trekken over de relatie tussen SEIM-gebruik en genderconformisme.

Zoektermen: genderconformisme, SEIM-gebruik, realiteitsperceptie, geslacht, adolescentie

Inleiding

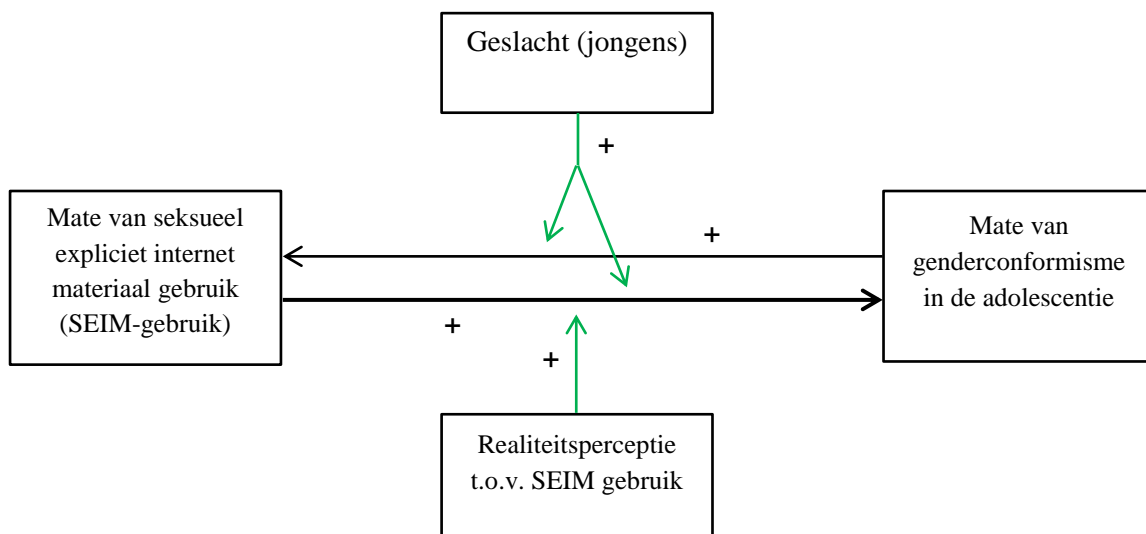
Er is een overvloed aan seksueel expliciet materiaal op het internet, meer dan in andere mediavormen te vinden is. Door de continue beschikbaarheid, anonimiteit en doordat het gratis kan worden gebruikt is het voor jongeren aantrekkelijk om gebruik te maken van seksueel expliciet internet materiaal (SEIM; Cooper, 1998; Mattebo, Tydén, Häggström-Nordin, & Larsson, 2013). Jongeren kunnen hier buiten het zicht van hun ouders eenvoudig gebruik van maken (Doornwaard, Bickham, Rich, ter Bogt, & van den Eijnden, 2015). Ouders en professionals werkzaam in de jeugd zijn bezorgd over de seksuele ontwikkeling van adolescent. SEIM bevat veelal eenzijdige, gender stereotyperende en onrealistische beelden die desondanks kunnen worden ervaren als realistisch. Een voorbeeld van een gender stereotyperende boodschap is bijvoorbeeld de assertieve houding van de man en de passieve houding van de vrouw (Collins, 2011). Deze rolverdeling kan worden overgenomen in de overtuigingen van de adolescent (Braun- Courville, & Rojas, 2009).

Rond het elfde levensjaar ontwikkelen adolescenten een eigen visie over de genderverwachtingen die heersen in de maatschappij, over wat het betekent om een man of een vrouw te zijn. Dit wordt ook wel genderstereotypering genoemd (Egan & Perry, 2001). Het belang dat een individu hecht aan de mate van tegemoet komen aan deze stereotyperende verwachtingen wordt genderconformisme genoemd. Jongens en meisjes met een sterke neiging tot genderconformisme, vinden het belangrijk zich te schikken naar genderstereotyperingen (Sanchez & Crocker, 2005; Wood, Christensen, Hebl, & Rothgerber, 1997). Een hoge mate van genderconformisme kan positieve en negatieve effecten hebben. Zo blijkt uit longitudinaal onderzoek dat een hoge mate van genderconformisme negatief samenhangt met het welzijn van jongvolwassenen. De verklaring hiervoor is dat jongvolwassenen het gevoel hebben alleen waardering te krijgen wanneer zij zich gedragsmatig conformeren aan genderverwachtingen (Sanchez & Crocker, 2005). Sanchez, Crocker en Boike (2005) suggereren dat een hoog genderconformisme gerelateerd is aan verminderd seksueel plezier. Een positief effect van genderconformisme is bijvoorbeeld verhoogd zelfvertrouwen bij jongvolwassenen. Het genderconformisme moet dan wel volledig autonoom en zonder maatschappelijke druk tot stand zijn gekomen (Good & Sanchez, 2010).

Rond het elfde levensjaar wordt een adolescent zich ook bewust van zichzelf als seksueel wezen (Tolman & McClelland, 2011). Door deze ontwikkeling begint de nieuwsgierigheid naar SEIM te groeien (Arnett, 2014). Onderzoeken die zich richten op de invloed van SEIM-gebruik, tonen aan dat adolescenten het waargenomen gedrag in SEIM

kopiëren (zie reviews: Owens, Behun, Manning, & Reid, 2012; Peter & Valkenburg, 2016). Hoewel de ontwikkeling van genderconformisme en de interesse in SEIM-gebruik belangrijke kenmerken zijn van de adolescentie, is de relatie tussen SEIM-gebruik en genderconformisme alleen onderzocht bij jongvolwassenen (Brown & L'Engle, 2009). De meeste onderzoeken analyseerden de effecten van SEIM-gebruik op verschillende vormen van seksueel gedrag van adolescenten zoals de permissieve seksuele attitude. Dit staat voor een positieve aanblik tegenover seksuele interactie zonder relationele waarden (e.g. Doornwaard et al., 2015; Lo & Wei, 2005; Peter & Valkenburg, 2006; To, Kan & Ngai, 2015; To, Ngai & Iu Kan, 2012).

Dit longitudinale onderzoek heeft als doelgroep tien tot zeventien jarige adolescenten en richt zich op de volgende onderzoeksvragen: (1a) In hoeverre is SEIM-gebruik een voorspeller voor genderconformisme? (1b) In hoeverre is genderconformisme een voorspeller voor SEIM-gebruik? (2) In welke mate is de realiteitsperceptie van de adolescent een moderator in de relatie tussen SEIM-gebruik als voorspeller voor genderconformisme en (3) in hoeverre verschillen jongens en meisjes van elkaar in de bi-directionele relatie tussen SEIM-gebruik en genderconformisme (figuur 1)?

Figuur 1: Onderzoekmodel. De mate van SEIM-gebruik en de mate van genderconformisme worden als bi-directioneel verband getoetst. Etniciteit en opleidingsniveau worden in het model meegenomen als controlevariabelen. In de derde hypothese wordt gesteld dat het verband tussen SEIM-gebruik sterker zal zijn voor jongens, dan voor meisjes. Geslacht is tweemaal als moderator getoetst.

De complexiteit van SEIM-gebruik

SEIM is een verzamelnaam voor naakt- en seksuele beelden, op het internet. In deze studie betekent SEIM-gebruik het bewust opzoeken van SEIM (Doornwaard et al., 2015). Aangezien de interesse in SEIM in de adolescentie toeneemt, kan dit invloed hebben op de ontwikkeling

van seksueel gedrag en de houding tegenover seks. Doorwaard et al. (2015) hebben verschillende ontwikkelingstrajecten van SEIM-gebruik tijdens de adolescentie in kaart gebracht. De gevonden ontwikkelingstrajecten laten zien dat seksueel gedrag niet alleen beïnvloed wordt door meer SEIM-gebruik (e.g., Owens et al., 2012), maar ook dat het SEIM-gebruik zelf beïnvloed wordt door persoonlijke voorkeuren van het individu. Waarschijnlijk is er vóór het SEIM-gebruik al sprake van enige vorm van genderconformisme door verwachtingen over de genderrollen die bijvoorbeeld zijn gecreëerd door de ouders en omgeving en hiermee invloed uit oefenen op de adolescenten (Ruble & Martin, 1998).

De Sociale Cognitieve Theorie (SCT) van Bandura (1986) en het Media Practice Model (Brown, 2000; Steele & Brown, 1995) zijn vergelijkbare theorieën die de relatie tussen SEIM en genderconformisme verklaren en stellen dat adolescenten aan de hand van rolmodellen en verwachtingen sociale interacties observeren, interpreteren en vervolgens imiteren. Dit mechanisme treedt voornamelijk op wanneer er overeenkomsten zijn tussen het rolmodel en de adolescent (Bandura, 1977). Vertalend naar de relatie tussen het SEIM-gebruik en genderconformisme zijn adolescenten geneigd zich te gedragen naar voorbeelden die gelijkenissen vertonen met henzelf (Hald, Seaman, & Linz, 2014). Oftewel, een adolescent met een sterke neiging tot genderconformisme zal dus eerder aangetrokken zijn door gender conformistisch SEIM en zal dat vervolgens imiteren. Meerdere onderzoeken bevestigen dit proces van selectieve blootstelling aan SEIM (e.g., Doornwaard et al., 2015; Sun, Bridges, Johnson, & Ezzell, 2016).

Uit een literatuurstudie blijkt dat er vijf studies zijn die de relatie tussen SEIM-gebruik en componenten van genderconformisme belichten (Peter & Valkenburg, 2016). Twee studies richten zich op het bi-directionele verband. Peter en Valkenburg (2009) lijken in hun longitudinale onderzoek de wederkeer van SEIM-gebruik te bevestigen. Ten eerste is SEIM-gebruik een voorspeller van een component van genderconformisme: het seksueel objectiveren van vrouwen. Daarnaast blijkt dat adolescenten die vrouwen zien als seksobject vóór het SEIM-gebruik, in een later stadium méér SEIM gebruiken dan adolescenten die vrouwen niet als seksobject zagen. Ook Brown en L'Englé (2009) suggereren in hun longitudinale onderzoek dat mannelijke dominantie en vrouwelijke onderwerping genderrollen zijn die worden versterkt door SEIM. In hetzelfde onderzoek is echter ook gevonden dat jongvolwassenen meer SEIM gebruiken wanneer zij meer tot genderconformisme geneigd zijn. Een onderzoek van Peter en Valkenburg uit 2016 naar de verschillende ontwikkelingstrajecten van SEIM-gebruik gedurende de adolescentie geeft het belang aan om SEIM-gebruik te toetsen als bi-directioneel verband met (seksueel) gedrag en

overtuiging van de adolescent. SEIM-gebruik lijkt kortom niet alleen te dienen als een voorspellende factor, maar kan ook beïnvloed worden door reeds bestaand genderconformisme.

Naast de bovengenoemde studies naar de bi-directionele relatie, zijn er twee cross-sectionele studies (Peter & Valkenburg, 2007; To, Ngai, & Kan, 2012) die enkel het effect van SEIM-gebruik op componenten van genderconformisme hebben onderzocht. Beide lieten een positief effect zien (zie review; Peter & Valkenburg, 2016). Deze relatie is echter ontkracht in een longitudinale studie van Peter en Valkenburg uit 2011, waarin SEIM-gebruik geen voorspeller van genderconformisme bleek te zijn in de adolescentie. Dit verband werd echter wel gevonden bij volwassenen. Peter en Valkenburg (2011) geven als mogelijke verklaring dat adolescenten nog niet instaat zijn hun seksuele leven en denkwijze te koppelen aan hun overtuigingen over de seksuele rol van de vrouw.

Hoewel er studies zijn uitgevoerd gericht op de relatie tussen SEIM-gebruik en componenten van genderconformisme ontbreken er studies naar genderconformisme in zijn geheel. Daarom is het effect van SEIM-gebruik op andere seksuele overtuigingen mede als uitgangspunt voor het vormen van de hypothese genomen. Uit diverse studies komt consistent naar voren dat adolescenten geobserveerd gedrag imiteren uit SEIM wat zich uit in een permissieve seksuele attitude (e.g., Doornwaard et al., 2015). Uit bovenstaande bevindingen volgt de eerste hypothese: (1a) frequenter SEIM-gebruik leidt tot een toename in genderconformisme en (1b) een hogere mate van genderconformisme leidt tot een toename in SEIM-gebruik.

Realiteitsperceptie van de adolescent

Volgens de SCT (Bandura, 1986) is het belangrijk niet alleen te kijken naar de frequentie van het SEIM-gebruik, maar ook naar de rol van persoonlijke ervaringen en karaktereigenschappen (Bandura, 2001). Bandura (1994) suggereert dat individuen eerder stimuli imiteren wanneer deze als realistisch worden ervaren. Oftewel, wanneer SEIM als realistisch wordt ervaren zal een adolescent eerder tot imitatie overgaan dan wanneer SEIM als onrealistisch wordt opgevat (Baams et al., 2015).

Het is onbekend of de realiteitsperceptie van SEIM in de adolescentie een versterkend effect heeft op genderconformisme. Wel heeft een cross-sectionele studie aangetoond dat realistisch ervaren seksueel materiaal op de televisie een versterkende effect heeft op de attitude jegens traditionele “datingsrollen” bij heteroseksuele adolescenten (Rivadeneira & Lebo, 2008). Onder traditionele datingrollen worden de genderstereotyperende verwachtingen

verstaan van mannen en vrouwen tijdens een date. Daarnaast is realiteitsperceptie in een recent longitudinaal onderzoek van Baams et al. (2015) meegenomen als moderator, waaruit bleek dat de relatie tussen SEIM-gebruik en een permissieve seksuele attitude sterker is wanneer de adolescent de SEIM ervaart als realistisch. Gezien de studie van Baams et al. (2015) zou de realiteitsperceptie ook van invloed kunnen zijn op het verband tussen SEIM-gebruik en genderconformisme. Daarom is het van belang, ook in het licht van mogelijke interventies, om aandacht te besteden aan de rol van realiteitsperceptie. Hieruit volgt de tweede hypothese: wanneer adolescenten SEIM als realistisch ervaren, is dit een versterkende factor in de veronderstelde positieve relatie tussen SEIM-gebruik en genderconformisme (zie figuur 1).

Sekseverschillen in genderconformisme en SEIM-gebruik

Veel studies zien sekseverschillen in seksueel gedrag onder jongeren (Oliver & Hyde, 1993). Jongens gebruiken over het algemeen meer SEIM (Lo & Wei, 2005; Wolak, Mitchell, & Finkelhor, 2007) en rapporteren hogere subjectieve seksuele opwindings door seksueel expliciet materiaal (e.g., Steinman, Wincze, Sakheim, Barlow, & Mavissakalian, 1981).

Echter, sekseverschillen in de relatie tussen SEIM-gebruik en genderconformisme zijn nog niet consistent aangetoond. De longitudinale studie Peter & Valkenburg (2009) toont aan dat het verband tussen een component van genderconformisme (het seksueel objectiveren van vrouwen) als voorspeller voor het SEIM-gebruik sterker is bij jongens. SEIM-gebruik als voorspeller voor het seksueel objectiveren van vrouwen is echter niet anders voor jongens en meisjes. Peter & Valkenburg (2009) geven hiervoor geen duidelijke verklaring. Brown en L'Engle (2009) en Doornwaard et al. (2015) hebben wel een significant verschil gevonden tussen jongens en meisjes in de relatie tussen SEIM-gebruik en permissieve seksuele attitudes, waarin de relatie sterker is bij jongens. Doornwaard et al. (2015) geven als mogelijke verklaring voor sekseverschillen dat de maatschappelijke normen en ideeën die jongens en meisjes meekrijgen verschillen en invloed hebben op het type SEIM dat de jongeren kiezen en hoe ze deze interpreteren (Aubrey, Harrison, Kramer & Yellin, 2003; Byers & Shaughnessy, 2014; Steele & Brown, 1995). Omdat de oorzaken van de verschillen tussen jongens en meisjes niet eenduidig worden aangetoond, is het doel van huidig onderzoek de rol van geslacht te verhelderen. Daarom wordt de vraag gesteld in hoeverre geslacht een modererende factor is in de relatie tussen (3a) SEIM-gebruik als voorspeller voor genderconformisme en (3b) genderconformisme als voorspeller voor SEIM-gebruik. Er wordt

verwacht dat de relatie sterker zal zijn bij jongens dan bij meisjes (Doornwaard et al., 2015; Peter & Valkenburg 2009).

Huidige studie

De huidige studie onderzoekt of de mate van SEIM-gebruik invloed heeft op genderconformisme bij adolescenten en of er sprake is van een bi-directioneel effect. Er wordt getoetst of het verband tussen SEIM-gebruik en genderconformisme twaalf maanden later sterker is voor adolescenten die een hogere mate van realiteitsperceptie hebben en tot slot wordt er geanalyseerd of de bi-directionele relatie sterker is voor jongens dan voor meisjes (figuur 1). Het geboorteland en het opleidingsniveau van de adolescent worden als controlevariabele meegenomen, omdat adolescenten met lagere rapportcijfers meer SEIM gebruiken dan adolescenten met hogere cijfers (Collins et al., 2004). Het is echter onbekend of opleidingsniveau een voorspeller is voor de mate van genderconformisme. Het is van belang het geboorte land mee te nemen omdat er wordt gesuggereerd dat er cultuurverschillen zijn wat betreft de beoordeling van SEIM (Hennessy, Bleaky, Fishbein, & Jordan, 2009) en de omgang met seksualiteit in het algemeen (Schalet, 2000).

Methode

Onderzoeksdesign en procedure

De data die voor de huidige studie zijn verzameld zijn onderdeel van het grootschalige longitudinale onderzoek Project Studies on Trajectories of Adolescent Relationships and Sexuality (STARS; e.g., Dekovic et al., 2016). Project STARS heeft als doel het in kaart brengen van de romantische en seksuele ontwikkeling van Nederlandse adolescenten. Het grootschalige onderzoek heeft plaatsgevonden tussen 2011 en 2013 op acht basisscholen en vier middelbare scholen in grote en kleine steden in Nederland. Op vier verschillende meetmomenten werd er informatie verzameld onder leerlingen van verschillende leeftijden, variërend van het laatste jaar van de basisschool tot aan het vierde jaar van de middelbare school. Het interval tussen de vier meetmomenten bedroeg steeds een periode van zes maanden. De leerlingen en hun ouders hebben voorafgaand aan deelname een brief, brochure en flyer ontvangen waarin het doel van het project en de verwachtingen werden uitgelegd. Minder dan tien procent van de leerlingen heeft na de informatie besloten niet mee te doen aan het onderzoek of mocht niet mee doen van hun ouders. Onder begeleiding van de onderzoekers van Project STARS en hun onderzoeksassistenten hebben de respondenten

digitale vragenlijsten ingevuld. Dit heeft plaatsgevonden tijdens reguliere lessen. De leerlingen ontvingen voor deelname per meetmoment een boekenbon ter waarde van €5,- op T1 en een waarde van €7,50 op T2, T3 en T4 (Doornwaard et al., 2015).

Participanten

Op de algemene baseline hebben 1,297 respondenten ($M = 13.66$, $SD = 1.30$, $Min_{\text{leeftijd}} = 10$, $Max_{\text{leeftijd}} = 18$) de vragenlijst ingevuld. Voor dit onderzoek is echter alleen data van meetmoment 2 en meetmoment 4 gebruikt. De keuze om meetmoment 2 mee te nemen in dit onderzoek is gebaseerd op de gemiddelde leeftijd van de adolescenten, die op meetmoment 2 hoger ligt dan op meetmoment 1. SEIM-gebruik is namelijk waarschijnlijker naarmate adolescenten ouder zijn. Vanaf dit punt zal er gesproken worden over T1 en T2 met een interval van twaalf maanden. Op T1 hebben 1,200 jongeren de vragenlijst ingevuld. In de tussentijd zijn in totaal 253 adolescenten uitgevallen (21.1%). De huidige steekproef behelst 947 participanten met een leeftijd die varieerde tussen de tien en zeventien jaar ($M = 14.22$, $SD = 1.21$). Van de deelnemers was 49.6% mannelijk en 50,4% vrouwelijk. Van de adolescenten is 88.9% van Nederlandse afkomst en 11.1% van niet-Nederlandse achtergrond. Daarnaast gaat 65.6% van de deelnemers naar de havo of vwo en 34.4% naar het vmbo (Tabel 1).

Attrition analysis

Door een *attrition* analyse toe te passen is berekend of de baseline karakteristieken verschillen tussen de jongeren die uitgevallen zijn ($n = 253$) en de jongeren die op T1 en T2 deelnamen aan het onderzoek ($N = 947$). In bijlage II wordt deze analyse in detail beschreven. Deze resultaten hebben verder geen invloed op de interpretatie van de uitkomst van de andere analyses.

Meetinstrumenten

SEIM-gebruik. Gebaseerd op onderzoek naar sensitieve vraagstukken werd SEIM-gebruik van adolescenten bepaald met behulp van de volgende vraag (Bradburn, Sudman, & Wansink, 2004): *“Veel jongeren kijken wel eens naar porno op het internet. We zouden graag willen weten hoe dit voor jou is. Hoe vaak gebruik jij het internet om een pornowebsite te bekijken?”*. Om het bi-directionele verband te kunnen meten, werden de antwoorden van de respondenten in de categorie SEIM-gebruik op T1 en T2 meegenomen in de data-analyse. De antwoordcategorieën waren $0 = \text{Nooit}$, $1 = \text{Minder dan 1 keer per jaar}$, $2 = \text{Minder dan 1}$

keer per maand, 3 = 1 tot 3 keer per maand, 4 = 1 of 2 keer per week, 5 = 3 keer per week of vaker. Deze antwoorden zijn meegenomen als continue variabele, waarbij een hogere score duidt op meer SEIM-gebruik.

Genderconformisme. Genderconformisme is gemeten op de meetmomenten T1 en T2. De mate van genderconformisme werd bepaald door middel van twee vragen voor de meisjes en twee identieke vragen voor de jongens, die enkel verschilden in de richting van de antwoordmogelijkheden, afhankelijk van geslacht (de keuze tussen meisjesachtig/jongensachtig). De items zijn gebaseerd op de schaalvraag van het onderzoek van Wood et al. (1997); *“Denk aan alle idealen die bestaan voor jongens en meisjes op het gebied van seksualiteit en uiterlijk. Zo wordt er bijvoorbeeld vaak verwacht dat meisjes er meisjesachtig uitzien, en wordt er vaak gezegd dat jongens stoer moeten zijn. Wij zijn benieuwd of het voor jou belangrijk is om meisjesachtig/ jongensachtig te zijn.”* Vervolgens werden de volgende vragen gesteld: *“Is het voor jou belangrijk om meisjesachtig/ jongensachtig te zijn?”* en *“In hoeverre is het een belangrijk onderdeel van wie jij bent om meisjesachtig/ jongensachtig te zijn?”*. De respondenten konden antwoorden geven met zes mogelijkheden variërend van 1 = *Heel erg onbelangrijk* tot 6 = *heel erg belangrijk*. Voorts is aan de hand van een gemiddelde score de mate van genderconformisme bepaald voor beide meetmomenten, waarbij een hogere score overeenkomt met een hogere mate van genderconformisme. De Cronbach's Alpha voor genderconformisme op T1 is $\alpha = .90$ en op T2 $\alpha = .84$.

Realiteitsperceptie. De realiteitsperceptie ten opzichte van seks op internet is onderzocht aan de hand van vijf items, gebaseerd op meetinstrumenten uit het onderzoek van Baams et al. (2014). De volgende stellingen zijn door de participanten beantwoord *“Het internet geeft altijd betrouwbare informatie over seks en relaties; Seks op het internet is realistisch; Pornowebsites geven een goed beeld van seks in het echte leven; Ik kan veel leren door op het internet naar porno te kijken”*. Er kon geantwoord worden op een 6-puntsschaal uiteenlopend van 1 = *Helemaal mee oneens* tot 6 = *Helemaal mee eens*. De gemiddelde score op deze variabele is berekend door het gemiddelde te nemen van deze vier items (Cronbach's Alpha = 0.76 op T1). Een hogere gemiddelde score staat gelijk aan een hogere mate van realiteitsperceptie van SEIM.

Geslacht. Geslacht is meegenomen als moderator waarbij meisjes zijn gecodeerd met 1 = *meisjes* en jongens zijn gecodeerd met 0 = *jongens*.

Geboorteland. Het geboorteland van de adolescenten als controlevariabele werd bepaald aan de hand van één vraag “In welk land ben je geboren?” met zes antwoordmogelijkheden: 0 = *Nederland*, 1 = *Suriname*, 2 = *Nederlandse Antillen/ Aruba*, 3 = *Turkije*, 4 = *Marokko*, 5 = *Anders, westers land* en 6 = *Anders, niet westers land*. De zes antwoordmogelijkheden zijn vervolgens omgezet door in Nederland geboren participanten aan te duiden met 0 = *Nederland* en adolescenten die niet in Nederland zijn geboren met 1 = *niet Nederland*.

Opleidingsniveau. De controlevariabele opleidingsniveau bedroeg één item waarbij de participanten konden kiezen uit 0 = *vmbo* en 1 = *havo en vwo*.

Data- analysestrategie

Om uitspraken te doen over mogelijke causaliteit tussen SEIM-gebruik en genderconformisme is gebruik gemaakt van longitudinale data-analyses. Voorafgaand aan de longitudinale analyses zijn er beschrijvende statistische analyses uitgevoerd met het programma IBM SPSS 24.0. Er is een frequentie-analyse uitgevoerd en de data werd gecontroleerd op normaliteit en lineariteit. Vervolgens zijn de gemiddelde waarden van de variabelen per meetmoment uitgerekend en met elkaar vergeleken door onafhankelijke t-toetsen. Daarna zijn de correlaties tussen de variabelen getoetst met de Pearson correlatiecoëfficiënt en de Spearman correlatiecoëfficiënt. Enkel wanneer de covariaten en de variabelen met elkaar correleerden, werden deze in de eerste stap van de data-analyse toegevoegd.

Om de moderatie-effecten te testen van *realiteitsperceptie* en *geslacht* zijn in totaal drie longitudinale lineaire regressieanalyses uitgevoerd. Deze analyses werden uitgevoerd met behulp van model 1 voor moderatie uit het statistische programma PROCESS (Hayes, 2013). De eerste moderatieanalyse betreft de interactie tussen *SEIM-gebruik* en *realiteitsperceptie* met als afhankelijke variabele *genderconformisme T2*. De covariaten *opleidingsniveau* en *geslacht* werden toegevoegd aan de analyse met *genderconformisme T1* als baseline van de afhankelijke variabele. *Realiteitsperceptie* werd als moderator toegevoegd. De tweede moderatieanalyse betreft de interactie tussen *SEIM-gebruik* en *geslacht* met als afhankelijke variabele *genderconformisme T2*. De covariaat *opleidingsniveau* werd toegevoegd aan de analyse met *genderconformisme* op T1. *Geslacht* werd als moderator toegevoegd aan het model. De derde analyse betreft de interactie tussen *genderconformisme* en *geslacht* met als afhankelijke variabele *SEIM-gebruik T2*. De covariaat *opleidingsniveau* werd toegevoegd aan de analyse samen met *SEIM-gebruik T1*. *Geslacht* werd als moderator toegevoegd aan het

model. Voor alle drie de moderatieanalyses gold dat wanneer het interactie-effect niet significant was, er opnieuw een lineaire regressieanalyse werd uitgevoerd zonder de toevoeging van de moderator. Deze analyse werd uitgevoerd met *Lineair Regression* uit het statistische programma SPSS. De resultaten zijn in de tabel per stap weergegeven met als stap 1 de toevoeging van de covariaten en de *baseline* metingen van de afhankelijke variabele en stap 2 de toevoeging van het hoofdeffect. De resultaten van de interactietermen zijn alleen weergegeven wanneer er sprake was van een significant interactie-effect. Als significantieniveau voor de metingen is $p < .05$ aangehouden.

Resultaten

Beschrijvende statistieken

Tabel 1 toont de gemiddelde waarde en de standaarddeviatie van de onderzoeksvariabelen. De mate van SEIM-gebruik is getoetst met een schaal van 1 tot 6 op T1 en T2. SEIM-gebruik op T1 verschilt significant van SEIM-gebruik op T2 ($t(927) = 8.40, p < .001$). Dit betekent dat er een toename is in SEIM-gebruik in de periode tussen T1 en T2 ($M_{T1} = 1.84, SD = 1.50$ en $M_{T2} = 2.22, SD = 1.74$). De adolescenten hebben op een schaal van 1 tot 6 op zowel T1 als T2 een relatief hoge mate van genderconformisme gerapporteerd ($M = 4.37, SD = 1.18$ op T1 en $M = 4.38, SD = 1.16$ op T2). Dit betekent dat adolescenten het belangrijk vinden om zich conform hun geslacht te gedragen. Genderconformisme op T1 verschilt niet van genderconformisme op T2 ($t(867) = .52, p = .60$). Voorts scoren de participanten laag op de baseline wat betreft realiteitsperceptie ($M = 1.94, SD = 0.63$). Deze score suggereert dat adolescenten seksuele beelden op het internet over het algemeen opvatten als onrealistisch.

Tabel 1

Beschrijvende Statistieken van de Baseline Karakteristieken en de Onderzoeks-variabelen

	N	%	M	SD	Min.	Max.
Leeftijd	947		14.22	1.21	10,91	17.81
Geslacht						
Jongen	470	49.6				
Meisje	477	50,4				
Geboorteland	947					
Nederland		88.9				
Niet-Nederland		11.1				
Opleidingsniveau	867 ^a					
VMBO(t)	298	34.4				
HAVO/hoger	569	65.6				
Mate van SEIM-gebruik						
T1	930		1.84	1.50	1	6
T2	945		2.22	1.74	1	6
Genderconformisme						
T1	869		4.37	1.18	1	6
T2	944		4.38	1.16	1	6
Realiteitsperceptie T1	802		1.92	0.81	1.09	5.17

Noot: Bij SEIM-gebruik kon geantwoord worden op een schaal van 1 tot 6. Hetzelfde geldt voor genderconformisme en realiteitsperceptie. ^a Opleidingsniveau heeft 96 missings. Dit kan verklaard worden doordat er 69 leerlingen in groep 8 zaten toen de vragenlijst werd afgenomen. Groep 8 kan niet onderverdeeld worden in vmbo of havo/vwo, maar leerlingen uit groep 8 zijn wel meegenomen in het onderzoek.

Correlatie tussen de onderzoeksvariabelen

Tabel 2 toont de correlaties, die informatie geven over de cross-sectionele en longitudinale associaties van de onderzoeksvariabelen. SEIM-gebruik op T1 is matig tot sterk positief gecorreleerd met SEIM-gebruik op T2, namelijk: $r = .69$, $p < .001$. Dit geldt ook voor genderconformisme op T1 en op T2: $r = .55$, $p < .001$. SEIM-gebruik op T1 is zwak positief gecorreleerd met genderconformisme op T1, $r = .12$, $p < .001$, en genderconformisme op T2: $r = .13$, $p < .001$. Geslacht correleert matig tot sterk negatief met SEIM-gebruik op T1: $r = -.51$, en SEIM-gebruik op T2: $r = -.59$. Dit geeft aan dat meisjes minder SEIM gebruiken dan jongens, hetgeen ook uit een onafhankelijke t-toets blijkt ($t(928) = 16.64$, $p < .001$, $M_{jongens} = 2.57$, $SD = 1.79$, $M_{meisjes} = 1.14$, $SD = .56$). Hetzelfde geldt voor de verschillen in SEIM-gebruik tussen meisjes en jongens op T2 ($t(943) = 21.75$, $p < .001$, $M_{jongens} = 3.23$, $SD = 1.90$, $M_{meisjes} = 1.22$, $SD = .71$). Geslacht hangt negatief samen met genderconformisme op T1, $r = -.18$, en genderconformisme op T2, $r = -.26$ (alle p 's $< .01$). Dit indiceert dat meisjes een mindere mate van genderconformisme hebben dan jongens, hetgeen ook uit de onafhankelijke

t-toets blijkt op T1: ($t(867) = 4.69, p < .001, M_{\text{jongens}} = 4.56, SD = 1.20, M_{\text{meisjes}} = 4.18, SD = 1.13$) en op T2: ($t(942) = 6.99, p < .001, M_{\text{jongens}} = 4.64, SD = 1.20, M_{\text{meisjes}} = 4.13, SD = 1.07$). De verschillen tussen meisjes en jongens in SEIM-gebruik en genderconformisme zijn nader weergegeven in bijlage 1.

De covariaat opleidingsniveau is zwak gecorreleerd met SEIM-gebruik op T2 ($p < .01$), genderconformisme op T1 ($p < .01$) en genderconformisme op T2 ($p < .01$). Het geboorteland correleert niet met SEIM-gebruik en genderconformisme. Het geboorteland is om deze reden niet meegenomen in de longitudinale regressieanalyses.

Tabel 2

Correlatiematrix tussen de Onderzoeksvariabelen en de Controle Variabelen.

	1	2	3	4	5	6	7
1. SEIM-gebruik (T1)	-						
2. SEIM-gebruik (T2)	.69**	-					
3. Genderconformisme (T1)	.12**	.11**	-				
4. Genderconformisme (T2)	.13**	.16**	.55**	-			
5. Realiteitsperceptie (T1)	.29**	.37**	.17**	.13**	-		
6. Opleidingsniveau	-.06	-.09**	-.13**	-.11*	-.03	-	
7. Geboorteland	-.05	-.02	.04	.04	-.01	-.16**	-
8. Geslacht	-.51**	-.59**	-.18**	-.26**	-.21**	.09**	-.01

Noor: * is $p < .05$ en ** is $p < .01$ (2-zijdig). Geslacht, geboorteland en educatie zijn getoetst met de Spearman correlatiecoëfficiënt en overige continue variabelen door middel van Pearsons correlatiecoëfficiënt.

Referentiecategorie geslacht: jongen. Referentiecategorie opleidingsniveau: vmbo. Referentiecategorie etniciteit: Nederland.

De invloed van SEIM-gebruik en realiteitsperceptie op genderconformisme

Er is getoetst of er een longitudinale samenhang bestaat tussen SEIM-gebruik op T1 en de afhankelijke variabele genderconformisme twaalf maanden later. Daarnaast is getoetst of deze relatie wordt gemodereerd door de realiteitsperceptie van de adolescent. Als eerste is een moderatieanalyse uitgevoerd. De moderatieanalyse wijst uit dat realiteitsperceptie geen significante moderator is, hetgeen blijkt uit de b van de interactieterm realiteitsperceptie*SEIM-gebruik ($b = .03, p = .41$, niet weergegeven in Tabel 3). Dit betekent dat het verband tussen SEIM-gebruik en genderconformisme twaalf maanden later niet verschilt tussen adolescenten met een hogere of lagere vorm van realiteitsperceptie.

Na deze constatering is een nieuwe analyse uitgevoerd om de hoofdeffecten los van de interactieterm te kunnen meten. Deze analyse werd uitgevoerd met de Lineaire Regressie Analyse van SPSS en is in stappen weergegeven in Tabel 3. In de eerste stap werden de covariaten toegevoegd waarna bleek dat opleidingsniveau geen significante voorspeller is voor genderconformisme op T2 ($b = -.03$, $p = .64$). Geslacht is daarentegen wel een significante voorspeller voor genderconformisme op T2 ($b = -.30$ [-.44; -.17], $p < .001$). Genderconformisme op T1 is eveneens een significante voorspeller voor de mate van genderconformisme twaalf maanden later ($b = .49$ [.44; .51], $p < .001$).

In de tweede stap zijn de hoofdeffecten aan de analyse toegevoegd. SEIM-gebruik blijkt geen significante voorspeller te zijn voor genderconformisme twaalf maanden later ($b = .02$, $p = .70$). Dit betekent dat adolescenten die meer SEIM gebruiken niet neigen tot een hogere mate van genderconformisme. Eveneens is realiteitsperceptie geen significante voorspeller voor genderconformisme twaalf maanden later ($b = .02$, $p = .72$).¹ Door toevoeging van SEIM-gebruik en realiteitsperceptie aan de analyse met covariaten neemt de Nagelkerke R^2 niet toe. Hieruit kan worden afgeleid dat na de toevoeging van de variabelen SEIM-gebruik en realiteitsperceptie de schattingen van de Nagelkerke R^2 ($R^2 = .30$) over genderconformisme even betrouwbaar blijven.

De invloed van geslacht en SEIM-gebruik op genderconformisme

In de tweede moderatie-analyse is er nogmaals getoetst of er een longitudinale samenhang is tussen de onafhankelijke variabele SEIM-gebruik op T1 en de afhankelijke variabele genderconformisme twaalf maanden later met geslacht als moderator. Wederom is een moderatieanalyse uitgevoerd. Hieruit blijkt dat het interactie-effect tussen SEIM-gebruik en geslacht niet significant is ($b = -.16$, $p = .11$). Dit betekent dat het verband tussen SEIM-gebruik en genderconformisme niet verschilt voor jongens en meisjes.

¹ De variabele SEIM-gebruik is positief scheef verdeeld, waardoor in overweging is genomen om de variabele te dichotomieën met de verdeling 0 = *nooit SEIM gebruikt* en 1 = *wel SEIM gebruikt*. In deze thesis wordt SEIM-gebruik echter onderzocht als voorspeller en is de vraag gesteld in hoeverre een hogere mate van SEIM-gebruik consequenties heeft voor genderconformisme. Om deze reden is SEIM-gebruik in de analyses verwerkt als continue variabele. Er is wel getoetst of SEIM-gebruik als dichotome variabele een voorspeller is voor genderconformisme. Daaruit bleek dat er geen significantie verschillen waren ten opzichte van analyses met SEIM-gebruik als continue variabele.

Tabel 3

Longitudinale regressieanalyse voor de afhankelijke variabele genderconformisme op T2 gecorrigeerd voor opleidingsniveau, geslacht en genderconformisme op T1 (n = 670)

	Genderconformisme T2				
	B	β	P	R ²	B [95% C.I.]
Stap 1				.30	
Opleidingsniveau (vmbo = ref)	-.03	-.01	.74		[-.18; .13]
Geslacht (jongen = ref.)	-.30***	-.13	<.001		[-.44; -.17]
Genderconformisme T1	.49***	.51	<.001		[.44; .55]
Stap 2				.30	
SEIM-gebruik T1	.02	.03	.50		[-.04; .08]
Realiteitsperceptie	.01	.01	.83		[-.09; .11]

*Noot: 95% C.I. = 95% betrouwbaarheidsinterval, *** is $p < .001$ (2-zijdig).*

De invloed van geslacht en genderconformisme op SEIM-gebruik

Om te toetsen of de relatie bi-directioneel is en om te toetsen of geslacht hier een modererende rol in speelt, is er een derde moderatieanalyse uitgevoerd. Er is getoetst of er een longitudinaal verband is tussen genderconformisme op T1 en de afhankelijke variabele SEIM-gebruik en of er verschillen zijn tussen jongens en meisjes. Uit deze analyse is gebleken dat geslacht geen significante moderator is in de relatie tussen genderconformisme en SEIM-gebruik twaalf maanden later, zoals blijkt uit de b van de interactieterm geslacht en genderconformisme ($b = .07$, $p = .30$, niet weergegeven in Tabel 4). Dit wijst erop dat de relatie tussen genderconformisme en SEIM-gebruik twaalf maanden later niet verschilt tussen jongens en meisjes.

Vervolgens is er een lineaire regressieanalyse uitgevoerd om de hoofdeffecten los van de interactieterm te kunnen weergeven. In de eerste stap (zie Tabel 4) is de covariaat toegevoegd waaruit volgt dat opleidingsniveau samenhangt met SEIM-gebruik ($b = -.19$ [-.37; -.01], $p = .038$). Het blijkt dat vmbo-opleidingsniveau een significante voorspeller is voor SEIM-gebruik twaalf maanden later. Daarnaast is een hoge mate van SEIM-gebruik een significante voorspeller voor SEIM-gebruik twaalf maanden later ($b = .65$ [.76; .87], $p < .001$).

In de tweede stap van de analyse bleek na het toevoegen van de hoofdeffecten dat genderconformisme op T1 geen significante voorspeller is voor SEIM-gebruik twaalf maanden later ($b = -.02$, $p = .61$). Dit betekent dat een sterkere neiging tot genderconformisme geen voorspeller is voor de mate van SEIM-gebruik twaalf maanden later. Het hoofdeffect van geslacht op SEIM-gebruik twaalf maanden later is wel significant ($b = -.02$ [-1.24; -.87], $p < .01$). Door geslacht toe te voegen aan de analyse met covariaten neemt de Nagelkerke R^2 toe van .50 naar .57. Dit betekent dat de toevoeging van geslacht de schattingen over genderconformisme zeven procent betrouwbaarder maakt.

Tabel 4

Longitudinale regressieanalyse voor de afhankelijke variabele SEIM-gebruik op T2, gecorrigeerd voor opleidingsniveau en SEIM-gebruik op T1 (n = 798).

	SEIM-gebruik op T2				
	B	β	p	R^2	[95% C.I.]
Stap 1				.50	
Opleidingsniveau (vmbo = ref.)	-.19	-.05	.038		[-.37 ; -.01]
SEIM-gebruik T1	.81***	.70	<.001		[.76 ; .87]
Stap 2				.57	
Genderconformisme T1	-.02	-.01	.58		[-.09 ; .05]
Geslacht (jongen = ref.)	-1.05***	-.31	<.001		[-1.24 ; -.87]

*Noot: *** is $p < .001$ (2-zijdig), C.I. = betrouwbaarheidsinterval.*

Discussie

Sinds SEIM steeds toegankelijker, betaalbaarder en anoniemer is geworden, is een aantal onderzoeken uitgevoerd naar SEIM-gebruik (zie review: Peter & Valkenburg, 2016). Deze onderzoeken richten zich uitsluitend op de invloed van SEIM op de seksuele overtuiging en houding van de adolescent, zoals bijvoorbeeld de permissieve seksuele attitude (Doornwaard et al., 2015) en het seksueel objectiveren van vrouwen (Peter & Valkenburg, 2009). Huidige onderzoek richtte zich op de algemene overtuiging van de adolescent op het gebied van genderconformisme en heeft de bi-directionele relatie onderzocht tussen SEIM-gebruik en genderconformisme in de adolescentie. Het doel van het onderzoek was inzicht te krijgen in de rol van genderconformisme als oorzaak en gevolg van SEIM-gebruik. Er is getoetst of het

verband tussen SEIM-gebruik en genderconformisme twaalf maanden later sterker is wanneer een adolescent een hogere mate van realiteitsperceptie heeft. Tot slot is getoetst of het verband tussen SEIM-gebruik en genderconformisme in beide richtingen sterker is wanneer de adolescent een jongen is. SEIM-gebruik bleek zowel geen voorspeller als gevolg te zijn van genderconformisme. Daarnaast is geslacht en de realiteitsperceptie van de adolescent geen moderator in het verband. Alle hypothesen zijn verworpen. Er is wel een verschil gevonden tussen jongens en meisjes in zowel de mate van gebruik van SEIM als de mate van genderconformisme.

SEIM-gebruik en genderconformisme

In dit onderzoek werd gesteld dat het SEIM-gebruik een oorzaak en gevolg zou zijn van de mate van genderconformisme. In huidig onderzoek is er echter geen relatie gevonden tussen SEIM-gebruik en genderconformisme en daarom wordt de hypothese verworpen. Dit is in tegenstelling tot onderzoek wat gedaan is naar het effect van SEIM-gebruik op andere seksuele overtuigingen. Uit diverse studies komt consistent naar voren dat adolescenten geobserveerd gedrag imiteren uit SEIM in hun persoonlijke seksuele leven (Bandura, 1986; Steele & Brown, 1995) zoals de permissieve seksuele attitude. Een toename van SEIM-gebruik lijkt de permissieve seksuele attitude van adolescenten te vergroten (e.g., Baams, Overbeek & Dubas, 2015; Doornwaard et al., 2015; Lo & Wei, 2005; Peter & Valkenburg, 2006; To, Kan & Ngai, 2015; To, Ngai & Iu Kan, 2012).

Er zijn twee mogelijke verklaringen voor de resultaten uit huidig onderzoek. De eerste verklaring is dat het SEIM-gebruik en de mate van genderconformisme stabiel zijn gebleven onder adolescenten gedurende de twaalf maanden. Dit is af te leiden uit de resultaten omdat de baselinemetingen van de afhankelijke variabele uit de regressieanalyses alle variantie verklaren. De oorzaak hiervan kan zijn dat een tijdsbestek van twaalf maanden te kort is om zinnige conclusies te trekken. De tweede verklaring voor het verwerpen van de hypothese is dat de hypothese is afgeleid van bevindingen uit onderzoeken die zich richtten op componenten van genderconformisme en seksualiteit. Echter, dit onderzoek richtte zich op het conformeren naar gender in het algemeen en is dus niet per definitie seksueel van aard. Vervolgonderzoek zou zich daarom kunnen richten op het belang van conformeren naar seksueel gender stereotyperende gedragingen, een verschijnsel dat ook wel ‘de seksuele dubbele standaard’ wordt genoemd (Bordini & Sperb, 2013).

Realiteitsperceptie als moderator

De Sociale Cognitieve Theorie van Bandura (2001) neemt realiteitsperceptie als uitgangspunt bij het imiteren van SEIM. Binnen dit onderzoek werd verwacht dat de relatie tussen SEIM-gebruik en genderconformisme sterker zou zijn wanneer jongeren seksuele beelden op het internet als realistisch ervaren (e.g. Baams et al., 2015). Deze hypothese werd echter verworpen. Een verklaring voor het verwerpen van de hypothese in huidig onderzoek zou kunnen zijn dat het model al verklaard werd door genderconformisme op de baseline.

In dit onderzoek is de gemiddelde waarde van realiteitsperceptie relatief laag. Jongeren lijken zich ervan bewust dat seksuele beelden op het internet niet per se representatief zijn voor de realiteit. Dit wordt bevestigd in het onderzoek van Peter en Valkenburg (2010). Eerder onderzoek naar seksueel expliciet materiaal uit diverse media spreekt deze bevindingen echter tegen (e.g., Dorr, Kovaric, & Doubleday, 1990; Wright, Huston, Reitz, & Piemyat, 1994). Deze verschillende resultaten zouden verklaard kunnen worden doordat er tegenwoordig meer en beter gecommuniceerd wordt over seksualiteit dan vroeger (Widman et al., 2015). Verder onderzoek naar realiteitsperceptie is nodig om hierover conclusies te kunnen trekken.

Sekseverschillen

Uit de analyse blijkt dat jongens significant meer SEIM gebruiken dan meisjes. Voorgaande onderzoeken tonen dezelfde resultaten (Doornwaard et al, 2015; Lo & Wei, 2005; Peter & Valkenburg, 2009). Zo blijkt dat jongens meer SEIM gebruiken omdat de seks die in de media wordt getoond, voor jongens meer sociaal geaccepteerd is (Peter & Valkenburg, 2006; Wolak et al., 2007). Uit de analyse is ook gebleken dat jongens een sterkere neiging hebben tot genderconformisme. Deze bevindingen suggereren dat jongens het belangrijker vinden om zich conform hun genderverwachtingen te gedragen, iets dat verklaard zou kunnen worden door de mate van sociale druk die zij ervaren op dit gebied. Vrouwen die zich mannelijk gedragen worden wellicht meer geaccepteerd dan mannen die zich vrouwelijk gedragen. Verder onderzoek naar genderconformisme en het verschil tussen jongens en meisjes zou zich kunnen richten op onderliggende, verklarende factoren.

Er zijn geen verschillen gevonden tussen jongens en meisjes in de relatie tussen SEIM-gebruik en genderconformisme. Er zijn dus wel verschillen in gemiddelde waarde van SEIM-gebruik maar wanneer meisjes en jongens allebei meer SEIM gebruiken wordt dit op dezelfde manier geïnterpreteerd. Peter & Valkenburg (2009) bevestigen deze bevindingen.

Beperkingen en aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Dit onderzoek kent drie beperkingen. Ten eerste is SEIM-gebruik schreef verdeeld, waardoor statistisch gezien geen causaliteit kan worden gemeten. Dit heeft te maken met het lage gemiddelde van SEIM-gebruik. Het kan zo zijn dat de adolescenten vragen niet volledig eerlijk hebben beantwoord en lagere waardes invullen die niet overeenstemmen met de realiteit. Eerder onderzoek signaleert dit probleem ook (Baams et al., 2015) en suggereert dat dit zou kunnen komen doordat de reputatie van meisjes wordt geschonden als zij laten zien dat ze SEIM gebruiken. Bij jongens zou het kunnen komen door de schending van hun sociale status (e.g., Kreager & Staff, 2009; Ward, 2003). Binnen dit onderzoek is één keer gevraagd hoe vaak jongeren pornografie kijken op het internet. Een aanbeveling voor toekomstig onderzoek om SEIM-gebruik te meten is om de vraag minder expliciet en vaker te stellen.

De tweede limitatie van dit onderzoek betreft de verdeling van het geboorteland. Het geboorteland van de adolescent is niet meegenomen in de analyses, omdat er geen groepsverschillen zichtbaar waren tussen adolescenten met een Nederlandse afkomst en de adolescenten die buiten Nederland zijn geboren. De groepsverschillen waren nauwelijks meetbaar omdat er binnen de steekproef slechts een klein percentage van de participanten niet in Nederland geboren. Het lijkt echter wel degelijk van belang het geboorteland op te nemen in de analyse, omdat eerder onderzoek wijst op cultuurverschillen in de omgang met seksualiteit (Schalet, 2000).

De derde limitatie betreft de variabele opleidingsniveau. Leerlingen uit groep 8 die meededen aan het onderzoek zijn niet opgenomen in de moderatieanalyses omdat deze niet onderverdeeld konden worden in de categorie vmbo of havo/vwo en zijn dus als *missing* verwerkt in de analyse.

Conclusie, theoretische en praktische implicaties

De gender stereotyperende boodschap die SEIM met zich mee kan brengen en de bevinding dat risicovol seksueel gedrag voorspelt kan worden door een hogere mate van SEIM-gebruik, vormde het vermoeden dat SEIM-gebruik bijdraagt aan de overtuiging van adolescenten om zich te moeten conformeren aan de genderrollen die zij waarnemen in SEIM. Een hoge mate van SEIM-gebruik staat in dit onderzoek echter niet in verband met genderconformisme. Toekomstig onderzoek zou zich kunnen richten op onderliggende factoren die de verschillen verklaren tussen jongens en meisjes in de mate van genderconformisme en de mogelijke risico's die hiermee gepaard gaan. Genderconformisme kent positieve, maar ook negatieve gevolgen (e.g., Good & Sanchez, 2010; Sanchez & Crocker, 2005) zoals verminderd seksueel

plezier (Sanchez, Crocker & Boike, 2005) en het gevoel van adolescenten alleen gewaardeerd te worden wanneer zij passen binnen genderstereotyperende verwachtingen, waardoor een laagzelf beeld kan ontstaan (Sanchez & Crocker, 2005). Uitkomsten van dit onderzoek kunnen gebruikt worden voor interventies. Op deze manier wordt jongeren een kans geboden om zich op een gezonde manier te ontwikkelen in hun seksualiteit en op het vlak van hun genderconformisme.

Referenties

- Aubrey, J. S., Harrison, K., Kramer, L., & Yellin, J. (2003). Variety versus timing: Gender differences in college students' sexual expectations as predicted by exposure to sexually oriented television. *Communication Research, 30*, 432–460.
- Arnett, J. J. (2014). *Adolescence and emerging adulthood*. New York, NY, USA: Pearson Education Limited.
- Baams, L., Overbeek, G., Dubas, J. S., Doornwaard, S. M., Rommes, E., & Van Aken, M. A. (2015). Perceived realism moderates the relation between sexualized media consumption and permissive sexual attitudes in Dutch adolescents. *Archives of Sexual Behavior, 44*(3), 743-754.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs: Prentice- Hall.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review, 84*(2), 191.
- Bandura, A. (2001). Social cognitive theory of mass communication. *Media Psychology, 3*(3), 265-299.
- Bordini, G. S., & Sperb, T. M. (2013). Sexual double standard: A review of the literature between 2001 and 2010. *Sexuality & Culture, 17*(4), 686-704.
- Bradburn, N. M., Sudman, S., & Wansink, B. (2004). *Asking questions: the definitive guide to questionnaire design--for market research, political polls, and social and health questionnaires*. John Wiley & Sons.
- Braun-Courville, D. K., & Rojas, M. (2009). Exposure to sexually explicit web sites and adolescent sexual attitudes and behaviors. *Journal of Adolescent Health, 45*(2), 156-162.
- Brown, J. D. (2000). Adolescents' sexual media diets. *Journal of Adolescent Health, 27S*, 35-40.
- Brown, J. D., & L'Engle, K. L. (2009). X-Rated: Sexual attitudes and behaviors associated with U.S. early adolescents' exposure to sexually explicit media. *Communication Research, 36*, 129–151.
- Byers, E., & Shaughnessy, K. (2014). Attitudes toward online sexual activities. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace, 8*(1), article 10. <http://dx.doi.org/10.5817/CP2014-1-10>

- Collins, R. L., Elliott, M. N., Berry, S. H., Kanouse, D. E., Kunkel, D., Hunter, S. B., & Miu, A. (2004). Watching sex on television predicts adolescent initiation of sexual behavior. *Pediatrics*, *114*, E280-E289.
- Collins, R. L. (2011). Content analysis of gender roles in media: Where are we now and where should we go? *Sex Roles*, *64*(3-4), 290-298.
- Cooper, A. (1998). Sexuality and the internet: Surfing into the new millennium. *CyberPsychology & Behavior*, *1*(2), 187-193.
- Doornwaard, S. M. (2015). *IT'S KIND OF AN EXCITING STORY: The role of the Internet in adolescent sexual development* (Doctoral dissertation, Utrecht University).
- Doornwaard, S. M., Bickham, D. S., Rich, M., ter Bogt, T. F., & van den Eijnden, R. J. (2015). Adolescents' use of sexually explicit Internet material and their sexual attitudes and behavior: Parallel development and directional effects. *Developmental Psychology*, *51*(10), 1476-1488.
- Dorr, A., Kovaric, P., & Doubleday, C. (1990). Age and content influences on children's perceptions of the realism of television families. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, *34*(4), 377-397.
- Egan, S. K., & Perry, D. G. (2001). Gender identity: a multidimensional analysis with implications for psychosocial adjustment. *Developmental psychology*, *37*(4), 451- 463.
- Good, J. J., & Sanchez, D. T. (2010). Doing gender for different reasons: why gender conformity positively and negatively predicts self-esteem. *Psychology of Women Quarterly*, *34*(2), 203-214.
- Hald, G. M., Seaman, C., & Linz, D. (2014). Sexuality and pornography. In D. L. Tolman, L.M. Diamond (Editors-in-Chief), J. A. Bauermeister, W. H. George, J. G. Pfaus, & L. M. Ward (Associate Editors), *APA handbook of sexuality and psychology: Vol. 2. Contextual approaches* (pp. 3–35). Washington, DC: American Psychological Association.
- Hayes, A. F. (2013). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach*. Guilford Press.
- Hennessy, L. R., Bleakly, A., Fishbein, M., & Jordan, A. (2009). Estimating the longitudinal association between adolescent sexual behavior and exposure to sexual media content. *Journal of Sex Research*, *46*, 586–596.
- Kreager, D. A., & Staff, J. (2009). The sexual double standard and adolescent peer acceptance. *Social Psychology Quarterly*, *72*(2), 143-164.

- Lo, V., & Wei, R. (2005). Exposure to Internet pornography and Taiwanese adolescents' sexual attitudes and behavior. *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, 49 (2), 221–237. doi:10.1207/s15506878jobem4902_5
- Oliver, M. B., & Hyde, J. S. (1993). Gender differences in sexuality: A meta analysis. *Psychological Bulletin*, 114, 29- 51.
- Owens, E. W., Behun, R. J., Manning, J. C., & Reid, R. C. (2012). The impact of Internet pornography on adolescents: A review of the research. *Sexual Addiction & Compulsivity*, 19(1-2), 99-122.
- Mattebo, M., Tydén, T., Häggström-Nordin, E., Nilsson, K. W., & Larsson, M. (2013). Pornography consumption, sexual experiences, lifestyles, and self-rated health among male adolescents in Sweden. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics*, 34(7), 460-468.
- Peter, J., & Valkenburg, P. M. (2006). Adolescents' exposure to sexually explicit online material and recreational attitudes toward sex. *Journal of Communication*, 56(4), 639–660.
- Peter, J., & Valkenburg, P. M. (2007). Adolescents' exposure to a sexualized media environment and their notions of women as sex objects. *Sex Roles*, 56(5-6), 381-395.
- Peter, J., & Valkenburg, P. M. (2009). Adolescents' exposure to sexually explicit internet material and notions of women as sex objects: Assessing causality and underlying processes. *Journal of Communication*, 59(3), 407-433.
- Peter, J., & Valkenburg, P. M. (2010). Processes underlying the effects of adolescents' use of sexually explicit internet material: The role of perceived realism. *Communication Research*, 37(3), 375-399.
- Peter, J., & Valkenburg, P. M. (2011). The influence of sexually explicit internet material and peers on stereotypical beliefs about women's sexual roles: Similarities and differences between adolescents and adults. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 14(9), 511-517.
- Peter, J., & Valkenburg, P. M. (2016). Adolescents and pornography: a review of 20 years of research. *The Journal of Sex Research*, 53(4-5), 509-531.
- Rivadeneira, R., & Lebo, M. J. (2008). The association between television-viewing behaviors and adolescent dating role attitudes and behaviors. *Journal of Adolescence*, 31, 291–305.
- Ruble, D. N., Martin, C. L., & Berenbaum, S. A. (1998). Gender development. *Handbook of Child Psychology*. doi:10.1002/9780470147658.chpsy0314

- Sanchez, D. T., & Crocker, J. (2005). How investment in gender ideals affects well-being: The role of external contingencies of self-worth. *Psychology of Women Quarterly*, 29, 63–77.
- Sanchez, D. T., Crocker, J., & Boike, K. R. (2005). Doing gender in the bedroom: Investing in gender norms and the sexual experience. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31, 1445–1455.
- Schalet, A. T. (2000). Raging hormones, regulated love: Adolescent sexuality and the constitution of the modern individual in the United States and the Netherlands. *Body & Society*, 6(1), 75-105.
- Simon, W., & Gagnon, J. H. (1986). Sexual scripts: Permanence and change. *Archives of Sexual Behavior*, 15, 97–120.
- Steele, J. R., & Brown, J. D. (1995). Adolescent room culture: Studying media in the context of everyday life. *Journal of Youth and Adolescence*, 24, 551- 576.
- Steinman, D. L., Wincze, J. P., Sakheim, B.A., Barlow, D.H., & Mavissakalian, M. (1981). A comparison of male and female patterns of sexual arousal. *Archives of Sexual Behavior*, 10, 529-547.
- Sun, C., Bridges, A., Johnson, J. A., & Ezzell, M. B. (2016). Pornography and the male sexual script: An analysis of consumption and sexual relations. *Archives of Sexual Behavior*, 45(4), 983-994.
- To, S., Iu Kan, S., & Ngai, S. S. (2015). Interaction effects between exposure to sexually explicit online materials and individual, family, and extra familial factors on Hong Kong high school students' beliefs about gender role equality and body-centered sexuality. *Youth and Society*, 47(6), 747 –768. doi:10.1177/0044118X13490764
- To, S., Ngai, S. S., & Iu Kan, S. (2012). Direct and mediating effects of accessing sexually explicit online materials on Hong Kong adolescents' attitude, knowledge, and behavior relating to sex. *Children and Youth Services Review*, 34 (11), 2156 – 2163. doi:10.1016/j.childyouth.2012.07.019
- Tolman, D. L., & McClelland, S. I. (2011). Normative sexuality development in adolescence: A decade in review, 2000–2009. *Journal of Research on Adolescence*, 21(1), 242-255.
- Ward, L. M. (2003). Understanding the role of entertainment media in the sexual socialization of American youth: A review of empirical research. *Developmental Review*, 23, 347 388.

- Widman, L., Choukas-Bradley, S., Noar, S. M., Nesi, J., & Garrett, K. (2015). Parent-Adolescent Sexual Communication and Adolescent Safer Sex Behavior: A Meta-Analysis. *JAMA Pediatrics*, *170*(1), 52-61.
- Wolak, J., Mitchell, K., & Finkelhor, D. (2007). Unwanted and wanted exposure to online pornography in a national sample of youth Internet users. *Pediatrics*, *119*, 247–257.
- Wood, W., Christensen, P. N., Hebl, M. R., & Rothgerber, H. (1997). Conformity to sex typed norms, affect, and the self-concept. *Journal of Personality and Social Psychology*, *73*, 523–535.
- Wright, J. C., Huston, A. C., Reitz, A. L., & Piemyat, S. (1994). Young children's perceptions of television reality: determinants and developmental differences. *Developmental Psychology*, *30*(2), 229.

BIJLAGEN

I. Resultaten van de gemiddelden van jongens en meisjes in SEIM-gebruik en genderconformisme

Tabel 1

Gemiddelden van jongens en meisjes in SEIM-gebruik en genderconformisme

	N	Gemiddelde		Standaardafwijking	
		Jongens	Meisjes	Jongens	Meisjes
SEIM- gebruik op T1	930	2.57	1.14	1.79	.56
SEIM- gebruik op T2	945	3.23	1.22	1.89	.70
Genderconformisme T1	869	4.55	4.19	1.20	1.13
Genderconformisme op T2	944	4.64	4.13	1.20	1.06

II. Attrition Analyse

Door een *attrition* analyse toe te passen is berekend of de baseline karakteristieken verschillen tussen de jongeren die uitgevallen zijn ($n = 253$) en de jongeren die op T1 en T2 deelnamen aan het onderzoek ($N = 947$). De dichotome variabelen geslacht, opleidingsniveau en het geboorteland zijn gemeten met de Chi-kwadraat toets. Het verschil in leeftijd, genderconformisme, SEIM-gebruik en de realiteitsperceptie zijn gemeten met een onafhankelijke t-toets. Hieruit is naar voren gekomen dat de twee groepen significant verschillen van elkaar met betrekking tot geslacht ($X^2(1) = 18.5, p < .001$), het geboorteland ($X^2(1) = 100.6, p < .001$) en opleidingsniveau ($X^2(1) = 49.3, p < .001$). Dit houdt in dat er meer jongens (25.9%) dan meisjes (15.7%) zijn uitgevallen. Ook betekent dit dat er meer adolescenten uitvielen die niet in Nederland zijn geboren (47,5%) dan deelnemers van Nederlandse afkomst (15.8%). Daarnaast betekent dit dat er meer vmbo leerlingen (28.2%) zijn uitgevallen dan havo en vwo leerlingen (11.2%). De twee groepen verschillen niet van elkaar wat betreft leeftijd ($t(1198) = .80, p = .42$), SEIM-gebruik ($t(1168) = -1.89, p = .06$), genderconformisme ($t(1063) = -.57, p = .57$) en de realiteitsperceptie ($t(1075) = -.80, p = .42$).